

فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان / سال دوم / شماره پنجم / بهار ۹۱ / صفحات ۷۲-۵۱

بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر پدیده انسجام بین نسلی در میان جوانان (نسل جدید) و مقایسه آن با والدین (نسل قدیم)*

ربابه پورجیلی^۱
صمد عابدینی^۲

چکیده:

انسجام نسلی پدیده‌ای مهم در تقویت همبستگی اجتماعی است و مکانیزم واسط مهمی است که نقش عمده‌ای در انتقال ذخیره‌های معرفتی از نسلی به نسل دیگر بر عهده دارد. ولی موقعی که بین والدین و جوانان و به عبارتی بین نسل‌ها فاصله وجود داشته باشد و این فاصله عمیق باشد نظام اجتماعی با مسأله اجتماعی شکاف نسلی روبرو می‌شود که در این فرآیند گسستی از لحاظ فرهنگی و مذهبی و ارزش‌ها و... در بین نسل‌ها ایجاد می‌شود. هدف کلی این تحقیق، تعیین عوامل مؤثر بر انسجام بین نسلی در میان والدین و جوانان خانواده‌های شهر زنجان می‌باشد. تحقیق حاضر از نظر کنترل شرایط پژوهش یک بررسی پیمایشی از نوع همبستگی است. جامعه‌ی آماری این تحقیق، تمام افراد متأهل شهر زنجان هستند که در فاصله‌ی سنی ۱۵-۵۴ سال قرار دارند بر اساس جدول لین حجم نمونه مناسب برای جامعه آماری بیش از ۵۰۰ هزار نفر، با فرض پارامتر ۵۰ درصد، سطح اطمینان ۹۹ درصد و همچنین خطای ۴ درصد، برابر با ۵۰۰ نفر است. روش نمونه‌گیری نیز با توجه به فقدان چهارچوب نمونه‌گیری، به شکل خوشه‌ای چندمرحله‌ای است. نتایج تحقیق نشان داد که آزمون‌های مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهند که در جامعه آماری مورد مطالعه تفاوت‌های معناداری بین دو نسل قدیم و جدید از لحاظ انسجام نسلی وجود دارد. بین زنان و مردان از لحاظ انسجام نسلی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. استفاده از رسانه‌های جمعی بر انسجام نسلی افراد تأثیر دارد. همچنین تأثیر تحصیلات نیز در انسجام نسلی معنادار است. یافته‌های این تحقیق نیز این موضوع را تأیید می‌کند که خانواده‌های دونسل قدیم و جدید از نظر تعداد اعضایشان و انسجام نسلی با یکدیگر تفاوت دارند و رابطه بین انسجام نسلی و میزان اوقات فراغت معنی دار نیست.

کلید واژه: انسجام بین نسلی، شکاف نسلی، اوقات فراغت، بعد خانواده.

* تاریخ وصول: ۹۰/۱۰/۱۹ تاریخ پذیرش: ۹۱/۱/۳۰

۱- دکتری علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان

۲- دکتری علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلیخال

۱- مقدمه

انسجام نسلی پدیده‌ای مهم در تقویت همبستگی اجتماعی است و مکانیزم واسط مهمی است که نقش عمده‌ای در انتقال ذخیره‌های معرفتی از نسلی به نسل دیگر برعهده دارد ولی موقعی که بین والدین و جوانان و به عبارتی بین نسل‌ها فاصله وجود داشته باشد و این فاصله عمیق باشد نظام اجتماعی با مسأله اجتماعی شکاف نسلی روبرو می‌شود که در این فرایند گسستی از لحاظ فرهنگی و مذهبی و ارزش‌ها و ... در بین نسل‌ها ایجاد می‌شود و این گسست هر چند گویای تنوع سلیقه‌ها در جامعه است ولی در صورت عدم بسترسازی می‌تواند مانع تحقق چشم‌اندازها توسعه باشد. بنابراین در صورت وجود شکاف نسلی انسجام نسلی تهدید می‌شود شکاف نسلی یکی از مهمترین مسائلی است که بی‌توجهی به آن می‌تواند افراد جامعه را در بلند مدت دچار بی‌هویتی و از خودبیگانگی نماید.

انسجام بین نسلی واقعیتی است که کارکردهای آن را در جامعه نمی‌توان انکار کرد هر جامعه‌ای برای بقا خود نیازمند این امر است که الگوهای فرهنگی ذخیره‌های معرفتی و ارزش‌های خود را به نسل‌های بعدی منتقل کند تا با این امر بتواند پیوستگی بین نسل‌ها برقرار شود. در غیر این صورت جامعه دچار آنومی ناشی از شکاف نسلی، بی‌هویتی و ... خواهد شد. از این مهمتر اگر پیوستگی نباشد مسأله شکاف نسلی پیش می‌آید که یکی از مسائلی است که به نظر می‌رسد بیشتر مربوط به دوران جدید باشد، چراکه از یک سو تغییرات اجتماعی که در دوره مدرن رخ می‌دهد، نسبت به دوره پیشامدرن از سرعت، شدت و گستردگی بسیار بیشتری برخوردار است و از سوی دیگر علیرغم دوره پیش مدرن که فرزندان با رسیدن به سن بلوغ، هرچه زودتر ازدواج کرده و تشکیل خانواده می‌دهند، در دوره مدرن، فرزندان دوره جدیدی را به نام جوانی پیش رو دارند که ویژگی‌های آن مانند تحرک اجتماعی بیشتر و جدایی از خانواده به خاطر تحصیل و ...، موجب شکل‌گیری ارزش‌ها و نگرش‌هایی می‌شود که می‌تواند با ارزش‌ها و نگرش‌های والدین، متفاوت و حتی متعارض باشد. علاوه بر عوامل مذکور، تحت تأثیر فرایند صنعتی شدن و الزامات جامعه جدید، شکل‌گیری خانواده هسته‌ای و انزوای آن از خویشاوندان گسترده، به‌طور مؤثری موجب شکاف نسل‌ها در دوره جدید شده است (سیلورستین^۱ و بنگتسون^۲، ۱۹۹۷، ۴۳۰).

از نظر بنگستون انسجام یا شکاف به فاصله یا عدم فاصله میان والدین با فرزندان اشاره دارد. این نظریه پرداز برای مطالعه بین نسلی از انسجام معاشرتی، هنجاری، ساختاری، توافق کارکردی و ... را مطرح کرده است (سیلورستین و بنگتسون، ۱۹۹۷، ۴۲۹).

در کشورهای صنعتی، جوانان به دلیل پایین بودن میزان مولید و بالا بودن سطح توقعات، درصد نسبتاً کوچکی را به خود اختصاص می‌دهند. در این جوامع، جوانان یک گروه اجتماعی را تشکیل می‌دهند که با

1-Silverstein

2-Bengetson

مشکلات و تردیدهایی نسبت به آینده خود روبرو هستند؛ مشکلاتی که بعضاً به منابع محدود در زمینه اشتغال مناسب مرتبط می‌شود (سازمان ملل، در سازمان ملی جوانان، ۱۳۷۹، ۱۷).

اما در جامعه در حال توسعه‌ای مانند جامعه ایران که تغییرات گسترده‌ای را تحت تأثیر فرایند نوسازی، تجربه می‌کند؛ جامعه‌ای که نسل جوان آن علیرغم جوامع پیشرفته صنعتی، درصد زیادی از جمعیت را به خود اختصاص داده است (به طوری که یکی از جوان‌ترین کشورهای دنیا محسوب می‌شود)، و جامعه‌ای که در کمتر از سه دهه، تغییر و تحولات عمیقی را همچون انقلاب و جنگ به خود دیده است، مطالعه نسل‌ها، پیوستگی یا شکاف بین آنها و عوامل مؤثر بر آن، مسأله‌ای است که شناخت آن، پژوهش‌های متعددی را می‌طلبد.

تحقیقات نشان داده است که جامعه ایرانی تحت تأثیر عوامل مؤثر بر خانواده و افزایش جمعیت جوان و نیازهای آنها، با تفاوت نسلی روبرو شده است (آزاد ارمکی، ۱۳۸۰، ۷۰-۵۵).

همچنین مطالعه تیموری نشان داده که با توجه به شرایط متفاوت جامعه‌پذیری پدران و پسران و اختلاف سن آنها، در جامعه شکاف نسلی عمومیت دارد (تیموری، ۱۳۸۰، ۳-۱).

انسجام بین نسلی، پدیده‌ای است که اگر مطالعه نشود و تنگناها و مشکلات موجود بر سر راه آن درست شناخته نشود و برنامه‌ریزی مناسبی برای آن صورت نگیرد، تداوم فرهنگی جامعه را با مشکل مواجه می‌سازد، انتقال میراث و هویت تاریخی و فرهنگی را که در عصر جهانی شدن، جای پای محکمی در برابر غرق شدن در دریای موج تغییر و تحولات جهانی است، دچار اختلال و گسست می‌کند و سرانجام بقای جامعه را به خطر می‌اندازد.

بنابراین با توجه به شرایط نوسازی و تغییرات و تحولات و جلوه‌های مدرنیته که شهر زنجان را بی-تأثیر نگذاشته بود این سوال آغازین مطرح می‌شود که عوامل مؤثر بر انسجام نسلی با در نظر گرفتن ابعاد مختلف آن در بین جوانان (نسل جدید) و والدین (نسل قدیم) در شهر زنجان چگونه است؟

۲- ضرورت مطالعه

اهمیت تفاهم بین نسل‌ها و شناخت آنها از هم و در واقع بروز مسایل حاصل از ضعف آن در جوامع مختلف که منجر به موضع‌گیری‌های گوناگون سازمان‌های جهانی شده است و حتی در یکی از قطعنامه‌های جلسه پنجاهم مجمع عمومی سازمان ملل چنین آمده است: «برنامه‌هایی که آموزش صلح و حل اختلاف و مشاجرات را هدف خود قرار داده‌اند باید ترغیب و تشویق شوند و دولت‌ها و نهادهای آموزشی باید این برنامه‌ها را برای معرفی آنها به مدارس طراحی کنند. کودکان و جوانان باید از اختلافات فرهنگی موجود در جوامع خود مطلع گردند و فرصت‌هایی را برای آموزش در زمینه‌های فرهنگی مختلف،

بردباری و احترام متقابل نسبت به تنوع فرهنگی و مذهبی بدست آورند» (سازمان ملی جوانان، ۱۳۷۹، ۲۳ و ۲۴).

آگاهی از ساختارهای نسلی موجود ضروری می‌نماید، چنین معرفتی برای پیش‌بینی جهت انجام برنامه‌ها و سیاست‌های اجتماعی، اهمیت زیادی دارد. به علاوه برای محققانی که علاقمند به تغییرات دوره حیات و کیفیت پیوندهای خانوادگی هستند، ساختارهای نسلی عامل و متغیر مستقل مهمی محسوب می‌شوند (هاگشتاد^۱، ۲۰۰۰، ۸).

با توجه به اهمیت فرایندهای بین نسلی و تأثیر آن بر حیات جامعه، در جوامع غربی در فواصل زمانی معین و توسط سازمان‌های پژوهشی و دولتی مختلف، پیمایش ارزش‌ها و تحقیقات مرتبط به آن صورت می‌گیرد. در جامعه ایران هنوز این گونه پیمایش‌ها رواج نیافته و نهادینه نگردیده است. از طرفی پژوهش‌های انجام‌شده بر روی این موضوع نیز از شمار انگشتان دست فراتر نمی‌رود. همچنین با توجه به اینکه عامل سن و ساختار سنی جمعیت از مهمترین عناصر تشکیل‌دهنده مفهوم نسل و ساختارهای نسلی است و جامعه ما نیز مرحله‌گذار جمعیتی را تجربه می‌کند، ضرورت انجام چنین پژوهش‌هایی کاملاً آشکار می‌گردد.

اگر انسجام بین نسلی در بین جوانان و والدین محقق نشود شکاف نسلی به وجود می‌آید. شکاف نسلی، پدیده‌ای است که اگر درست درک نگردد و برنامه‌ریزی مناسبی برای آن صورت نگیرد، تداوم فرهنگی جامعه را با مشکل مواجه می‌سازد، انتقال میراث و هویت تاریخی و فرهنگی را که در عصر جهانی شدن، جای پای محکمی در برابر غرق‌شدن در دریای موج تغییر و تحولات جهانی است، دچار اختلال و گسست می‌کند و سرانجام بقای جامعه را به خطر می‌اندازد. یافته‌های این تحقیق با شناسایی وضعیت شکاف نسلی در استان و همچنین عوامل مؤثر بر آن، مسؤولان را در امر مدیریت شکاف نسلی و راهکارهای مناسب کمک می‌کند.

۳- اهداف تحقیق (کلی و ویژه)

هدف کلی این تحقیق، تعیین عوامل مؤثر بر انسجام بین نسلی در میان والدین و جوانان خانواده‌های شهر زنجان می‌باشد.

۳-۱- اهداف جزئی این تحقیق نیز عبارتست از

- ۱- مطالعه وضعیت انسجام بین نسلی در بین والدین و جوانان
- ۲- مطالعه میزان ابعاد انسجام نسلی در بین والدین و جوانان

- ۳- تعیین تفاوت‌های جنسیتی، شغل و تحصیلات با انسجام بین نسلی
- ۴- تأثیر درآمد و سن و بعد خانواده بر انسجام بین نسلی
- ۵- مطالعه تأثیر استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی بر انسجام بین نسلی
- ۶- مطالعه تأثیر بعد خانواده بر انسجام بین نسلی
- ۷- مطالعه تأثیر ساعات گذران اوقات فراغت اعضای خانواده بر انسجام بین نسلی

۴- پیشینه تحقیق

پژوهش الیاسی (۱۳۸۶) که درباره سنجش رابطه گسست نسلی با سبک فرزند پروری پدران صورت گرفت. در این تحقیق که از روش پیمایشی و در نمونه‌ای به حجم ۲۰۰ پدر و پسر دانش آموز که بصورت تصادفی گزینش شده بودند نشان داد که اولاً بین دو سوم نوجوانان و پدران آنان گسست روانی وجود دارد؛ ثانیاً بین رشد اخلاقی پدران و میزان گسست روانی آنان با فرزندانشان رابطه معنی‌داری وجود دارد؛ ثالثاً بین رشد اخلاقی پدران و همخوانی نگرش‌های سیاسی آنان با نگرش‌های فرزندانشان رابطه وجود دارد (الیاسی، ۱۳۸۶).

تحقیقی دیگر با عنوان «نقش شکاف‌انداز تجربیات نسلی در ایران» توسط کاشی و گودرزی بر مبنای تحلیل یافته‌های موج نخست پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان، در سال ۱۳۸۳ انجام شد. در این پژوهش، تفاوت ارزش‌ها و نگرش‌های نسلی مورد بررسی قرار گرفت.

محققان با تکیه بر رویکرد تجربه نسلی و با استناد به نظریه روانکاوانه کریستوفر بالس، دو تجربه گرم و فراگیر انقلاب و جنگ را، کانون اصلی همگرایی و واگرایی‌های میان گروه‌های سنی در ایران دانسته و نسل‌های گوناگون را بر مبنای نسبتی که با تجربیات یادشده برقرار می‌کنند به پنج گروه طبقه بندی می‌نمایند: نسل قبل از انقلاب، نسل انقلاب و جنگ، نسل جنگ، نسل دارای خاطره مؤثر از جنگ و نسل فاقد خاطره از جنگ. در این پژوهش، باورها و گرایش‌های نسلی، در سه حوزه ارتباطات چهره به چهره، حوزه تعمیم یافته اجتماعی و حوزه تعاملات نهادی مورد بررسی قرار گرفته است.

یافته‌های این تحقیق، وجود تعارض ارزشی و نگرشی نسلی را تأیید نمی‌کند اما نقش تجربیات نسلی را در بروز تفاوت میان نسل‌های گوناگون، نمایان می‌سازد (کاشی و گودرزی، ۱۳۸۴، ۲۵۱).

مطالعه‌ی دیگری با عنوان «وضعیت همگون‌سازی فردی و شکاف‌های بین نسلی در خانواده‌های پناهنده اسپانیایی - پرتغالی^۱» توسط نورفرح مرالی^۲ در سال ۲۰۰۴ انجام شد. این مطالعه به ارزیابی رابطه

1 -Hispanic

2-Noorfarah Merali

بین وضعیت همگون‌سازی بین والدین و نوجوانان پناهنده و تجربیات متصوره^۱ و واقعی^۲ آنها در مورد تفاوت‌های بین نسلی با توجه به رفتارهای قابل پذیرش و غیرقابل پذیرش نوجوانان پرداخت. برای انجام این پژوهش، پنجاه جفت والدین - فرزندان نوجوان، مورد مصاحبه قرار گرفتند. نتایج این تحقیق نشان داد که وضعیت همگون‌سازی فردی هم والدین و هم فرزندان نوجوان با میزان واقعی شکاف‌های بین نسلی در خانواده مرتبط بود اما با شکاف‌های متصور رابطه‌ای نداشت. این گواه بر فقدان آگاهی از نقش تغییرات فرهنگی در سطح فردی در پویایی‌های خانواده بود. به نظر مرالی این نقطه کور ممکن است در زیربنای گرایش خانواده به نسبت دادن رفتارهای همگون‌سازانه نوجوانان به نافرمانی و نیز گرایش به نسبت‌دادن واکنش‌های والدین به سوءاستفاده از اقتدار مربوط به نقش پدر و مادری، نهفته باشد (مralی، ۲۰۰۴، ۲۱).

به علاوه این تحقیق نشان داد که وقتی نوجوانان اسپانیایی - پرتغالی در مواجهه با فرهنگ میزبان، تغییراتی را پذیرا می‌شوند، تفاوت‌های بین نسلی با توجه به رفتارهای قابل پذیرش و غیرقابل پذیرش آنها شدت می‌یابد. برعکس وقتی والدین آنها تغییرات رفتاری نوجوانان را بر حسب هنجارهای غربی هرچه بیشتر می‌پذیرند، پتانسیل تضاد والدین - نوجوانان بطور معناداری کاهش می‌یابد. مهمترین یافته پژوهش این بود که والدین و نوجوانان اسپانیایی - پرتغالی، از رابطه بین تغییرات فرهنگی که آنها تجربه می‌کردند و تجربه شکاف‌های بین نسلی در خانواده‌های خود آگاه نبودند. این نقطه کور می‌تواند توجیه‌گر گرایش والدین به نسبت‌دادن تغییرات رفتاری نوجوانان به سمت هنجارهای غربی نافرمانی و جسارت باشد. همچنین این امر گرایش نوجوانان به نگرستن به واکنش‌های والدین به عنوان سوء استفاده از اقتدار نقش پدر و مادری را توجیه می‌کند (همان، ۲۸).

تحقیقی با عنوان «عوامل آغازین تضاد بین نسلی در چین: [با استفاده از] گزارش‌های مکتوب جوانان بزرگسال توسط یان بینگ زانگ^۳ در سال ۲۰۰۴ انجام شد. در این پژوهش با استفاده از رهیافت تحلیل محتوا، پنج دسته عمده از عواملی که موجب تضاد بین نسلی می‌شوند، مشخص شد که عبارتند از: انتقاد مسن‌ها از جوانان که بیشترین فراوانی را داشت، مطالبات غیرقانونی (نامعقول)، بی‌اعتنایی، انتقاد جوانان از افراد مسن و شکاف عدم توافقی/نسلی. نتایج همچنین نشان می‌داد که بی‌اعتنایی به جوانان از طرف افراد مسن خارج از خانواده، نسبت به افراد مسن خانواده، بیشتر بوده است. اما در مورد انتقاد افراد مسن به جوانان یا جوانان به افراد مسن و تقاضاهای نامعقول، تقریباً چنین تفاوتی در خانواده و خارج از آن مشاهده نگردید. نتایج حاصل از این پژوهش با توجه به بررسی روابط بین نسلی، تضاد میان فردی،

1- Perceived

2- Actual

3- Yan Bin Zhang

هنجارهای اجتماعی - فرهنگی چینی در مورد سلسله مراتب و وفاداری فرزندی، مورد بحث و بررسی قرار گرفت (زانگ، ۲۰۰۴، ۲۹۹).

۵- چارچوب نظری

مهمترین دیدگاه‌هایی که بر اساس آن می‌توان انسجام نسلی را تبیین نمود شامل نظریه‌های زیر می‌باشد:

الف. طرفداران تئوری شکاف عمیق: صاحب‌نظران این دیدگاه معتقدند که جامعه معاصر درگیر دوگانگی فرهنگی است که دو تیپ حاملان آن فرهنگ هستند. یکی جوانان و دیگری بزرگسالان. بنابر این شکاف بین جوانان و بزرگسالان نسبتاً شایع و گسترده و طبیعی است. طرفداران این فکر معتقدند که فرهنگ جوانان مختلف و حتی متضاد با فرهنگ مسلط بزرگسالان است یعنی از نقطه نظر پذیرش ارزش‌های غالب و مسلط متفاوت هستند. به عنوان مثال مید^۱ معتقد است که الگوی فرهنگی جدیدی ظاهر شده که در آن دیگر الگوی جوانان، افراد معاصر هستند نه افرادی که پیش از جنگ جهانی دوم متولد شده‌اند کسانی که با زمان حاضر و ناآشنا سازگاری یافته ولی کماکان بقایای گذشته را حفظ کرده و می‌کنند از سوی دیگر آنهایی که پس از جنگ جهانی دوم متولد شده‌اند زمان حاضر را می‌فهمند زیرا به غیر از آن چیز دیگری را نمی‌شناسند (ترنر، ۱۳۷۱).

ب. طرفداران عدم شکاف: در آن سوی طیف متفکران اجتماعی مانند ریس^۲، لوبل^۳، لپ^۴، آدلن^۵ تأکید دارند که ارزش‌های جوانان و بزرگسالان دارای جدایی اجتماعی می‌باشد ولی شکاف بین آنها اساساً ارتباطی با قبول ارزش‌های مختلف ندارد بلکه جدایی بیشتر در زمینه قابلیت کاربرد موقعیتی توصیه‌های هنجاری برای تحقق دادن به ارزش‌ها می‌باشد.

ج. دیدگاه پیوستگی و تفاضل‌گزینی: این دیدگاه معتقد است حضور دو گروه جوانان و بزرگسالان تضاد اندکی را بین نسل‌ها در مورد ارزش‌ها بوجود می‌آورد در عین حال با طرفداران دیدگاه دوم موافق بوده و بر این باورند که ارزش‌های مورد قبول یکسان و مشابه می‌توانند در قالب الگوهای رفتاری مختلفی خود را نشان دهند (صانعی، ۱۳۵۴).

از نظر بنگستون مسأله شکاف نسلی به نظر می‌رسد بیشتر مربوط به دوران جدید باشد، چراکه از یک سو تغییرات اجتماعی که در دوره مدرن رخ می‌دهد، نسبت به دوره پیشامدرن از سرعت، شدت و

1- Mead, 1970

2- Reiss, 1968

3- Labell, 1968

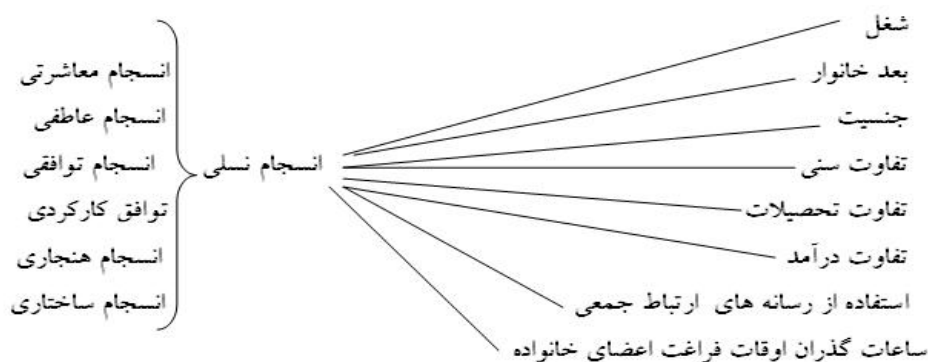
4- Lipet, 1978

5- Adelaon, 1970

گسترده‌تری برخوردار است و از سوی دیگر علیرغم دوره پیش مدرن که فرزندان با رسیدن به سن بلوغ، هرچه زودتر ازدواج کرده و تشکیل خانواده می‌دهند، در دوره مدرن، فرزندان دوره جدیدی را به نام جوانی پیش رو دارند که ویژگی‌های آن مانند تحرک اجتماعی بیشتر و جدایی از خانواده به خاطر تحصیل و ... موجب شکل‌گیری ارزش‌ها و نگرش‌هایی می‌شود که می‌تواند با ارزش‌ها و نگرش‌های والدین، متفاوت و حتی متعارض باشد. علاوه بر عوامل مذکور، تحت‌تأثیر فرایند صنعتی‌شدن و الزامات جامعه جدید، شکل‌گیری خانواده هسته‌ای و انزوای آن از خویشاوندان گسترده، به‌طور مؤثری موجب شکاف نسل‌ها در دوره جدید شده است (پوپنو^۱، ۱۹۹۳ در سیلورستین^۲ و بنگتسون^۳، ۱۹۹۷، ۴۳۰).

از نظر بنگستون انسجام یا شکاف به فاصله یا عدم میان والدین با فرزندان اشاره دارد. این نظریه پرداز برای مطالعه بین نسلی از انسجام معاشرتی، هنجاری، ساختاری، توافق کارکردی و ... را مطرح کرده است (سیلورستین و بنگتسون، ۱۹۹۷، ۴۲۹).

با تکیه بر نظریه‌های مطرح‌شده مدل زیر ترسیم شده و فرضیه‌ها و سؤالات تحقیق ارائه می‌شود:

مدل مربوط به رابطه متغیرها

۶- فرضیه‌های تحقیق

- ۱- بین زن و مرد از نظر انسجام بین نسلی تفاوت وجود دارد.
- ۲- شغل‌های مختلف انسجام بین نسلی متفاوتی دارند.
- ۳- افراد دارای تحصیلات عالی انسجام بین نسلی بیشتری از افراد دارای تحصیلات پایین هستند.
- ۴- میزان درآمد خانواده بر انسجام بین نسل والدین و جوانان تأثیر دارد.

1-Popenoe
2-Silverstein
3-Bengetson

- ۵- سن بر انسجام بین نسل والدین و جوانان مؤثر است.
- ۶- بعد یا تعداد اعضای خانواده بر انسجام بین نسلی تأثیر دارد.
- ۷- رسانه‌های ارتباط جمعی بر انسجام بین نسلی تأثیر دارد.
- ۸- ساعات گذران اوقات فراغت اعضای خانواده بر انسجام بین نسلی تأثیر دارد.

۷- روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر کنترل شرایط پژوهش یک بررسی پیمایشی از نوع همبستگی است. همچنین این تحقیق از نظر هدف یک بررسی کاربردی، از نظر وسعت پهنانگر، از نظر دامنه یک مطالعه خرد و از نظر زمانی یک بررسی مقطعی است. به طوری که روش گردآوری داده‌ها نیز با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شده است. در این مطالعه برای اندازه‌گیری متغیرها از سؤال و برای اندازه‌گیری سازه‌ها و مفاهیم از تکنیک طیف لیکرت استفاده شده است.

۸- تعریف مفاهیم

۸-۱- انسجام یا شکاف بین نسلی

این مفهوم اشاره به وجوه مثبت روابط بین نسلی و بین والدین و جوانان دارد و فقدان این روابط مثبت نیز دال بر شکاف بین نسلی است. مفهوم نسل در این پژوهش عبارتست از فاصله میان والدین با فرزندان. برای سنجش این متغیر از نظریه‌ی بنگتسون استفاده شده است که در جدول زیر آورده شده است و به تعریف برخی از آنها پرداخته شده است.

۸-۲- فراوانی تماس‌ها

عبارتست از تعداد تماس‌های بین والدین و فرزندان که با شاخص‌هایی چون رابطه حضوری، تلفنی، پستی و غیره سنجیده می‌شود.

۸-۳- جریان کمک بین نسلی

منظور وجود یا عدم وجود کمک والدین به فرزندان و یا بر عکس می‌باشد.

۸-۴- میزان مبادله منابع

منظور میزان مبادله منابع مختلف مالی، فیزیکی، عاطفی و غیره است.

۵-۸- توافق متصور

میزان احساسات مثبت شامل محبت، گرمی، درک، اعتماد و احترام در بین والدین و فرزندان می‌باشد.

جدول مربوط به انسجام بین نسلی

سازه	تعریف اسمی	شاخص های تجربی
انسجام معاشرتی	فراوانی و الگوهای تعامل در فعالیت‌های مختلفی که اعضای خانواده انجام می‌دهند.	فراوانی تعاملات بین نسلی مانند تعامل رودرو، تلفنی، پستی و ایمیل انواع فعالیت‌های مشترک مانند تفریح و غیره
انسجام عاطفی	نوع و میزان احساسات مثبت در مورد افراد خانواده، و میزان رد و بدل این احساسات	میزان محبت، گرمی، نزدیکی، درک، اعتماد، احترام و غیره برای اعضای خانواده میزان احساسات مثبت درک شده توسط اعضای خانواده
انسجام توافقی	میزان توافق در ارزش‌ها، نگرش‌ها و عقاید در بین اعضای خانواده	توافق بر ارزش‌ها، نگرش‌ها و عقاید و احساس تشابه در این موارد با سایر اعضای خانواده
توافق کارکردی	میزان کمک و مبادله‌ی منابع	فراوانی مبادلات بین نسلی و کمک‌های مالی، جسمی، عاطفی میزان داد و ستد منابع
انسجام هنجاری	قدرت تعهد و تقید به اجرای نقش‌های خانوادگی و وظایف خانوادگی (خانواده‌گرایی)	میزان اهمیت خانواده و نقش‌های بین نسلی میزان قوت وظایف و تعهدات فرزندی
انسجام ساختاری	ساختار فرصت برای روابط بین نسلی که منعکس می‌شود در: تعداد اعضای خانواده و نوع و نزدیکی جغرافیایی آنها به هم.	۱- همجواری اقامتی اعضای خانواده ۲- تعداد اعضای خانواده ۳- سلامت اعضای خانواده

۹- جامعه آماری، حجم نمونه، روش نمونه‌گیری

جامعه‌ی آماری این تحقیق، تمام افراد متأهل شهر زنجان هستند که در فاصله‌ی سنی ۱۵-۵۴ سال قرار دارند و حداقل یکی از والدین آنها نیز در قید حیات است. بر اساس جدول لین (Lin, 1976) حجم نمونه مناسب برای جامعه آماری بیش از ۵۰۰ هزار نفر، با فرض پارامتر ۵۰ درصد، سطح اطمینان ۹۹ درصد و هم‌چنین خطای ۴ درصد، برابر با ۵۰۰ نفر است روش نمونه‌گیری نیز با توجه به فقدان چهارچوب نمونه‌گیری، (دواس، ۱۳۷۶) به شکل خوشه‌ای چند مرحله‌ای است و شهر زنجان به عنوان شهری که در فرایند تأثیرات توسعه و مدرنیسم بیشتر قرار گرفته‌اند به عنوان شهر نمونه انتخاب شده است. واحد تحقیق در این پژوهش، جفت‌های دوگانه والدین - فرزندان هستند که می‌تواند والد مذکر - فرزند مذکر، والد مذکر - فرزند مؤنث، والد مؤنث - فرزند مذکر و والد مؤنث - فرزند مؤنث باشد.

۱۰- شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از گردآوری داده‌ها، اطلاعات کدگذاری و با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۱۸، در دو سطح توصیفی شامل طبقه‌بندی و تلخیص داده‌ها با استفاده از جداول فراوانی ساده، چندبعدی و غیره، و در سطح استنباطی جهت آزمون فرضیه‌ها و مدل مورد نظر تحقیق شامل تکنیک‌های آماری مختلف متناسب با سطح سنجش متغیرها (آزمون تی، تحلیل واریانس، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون یک‌متغیره و چندمتغیره و غیره) مورد تحلیل قرار گرفت.

بعبارتی برای فرضیه‌های ۱ و ۲ از آزمون تفاوت معناداری تی تست دو نمونه مستقل برای فرضیه‌های ۳ و ۴ آزمون مقایسه میانگین تحلیل واریانس یک طرفه برای فرضیه‌های ۵ و ۶ و ۷ از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

۱۱- یافته‌های تحقیق

۱۱-۱- آمار استنباطی

در این بخش از این تحقیق سعی شده تا فرضیه‌ها مورد آزمون قرار گیرند در آمار استنباطی هدف این است که پارامترهای جمعیتی از روی آمارهای نمونه‌ای برآورد شود. به عبارت دیگر هدف آمار استنباطی بر آورد ارزش‌های جمعیتی از روی ارزش‌های نمونه‌ای است. بدین منظور سعی شده است تا با در نظر گرفتن سطح سنجش متغیرها از آزمون‌های مناسبی استفاده گردد.

فرضیه: بین زن و مرد از نظر انسجام بین نسلی تفاوت وجود دارد.

جدول شماره ۱: جدول تی تست برای تفاوت انسجام نسلی بر اساس جنس (والدین)

آزمون t-test برای میانگین‌های برابر					آزمون لون برای واریانس‌های برابر				
تفاوت فاصله اطمینان ۹۵٪	تفاوت خطای استاندارد	تفاوت میانگین	Sig.	Df	T	Sig.	F		
-۳/۸۴۹۶۱	-۹/۸۴۹۷۵	۱/۵۲۲۰۶	۰/۰۰۰	۲۱۵	-۴/۵۰۰	۰/۰۰۲	۱۰/۰۰۰	واریانس‌های برابر فرض شده	
-۳/۶۹۶۹۷	۱۰/۰۰۲۴۰	۱/۵۹۵۲۶	۰/۰۰۰	۱۴۶/۴۱۸	-۴/۲۹۴			واریانس‌های برابر فرض نشده	

با توجه به آزمون مقایسه میانگین‌ها برای گروه‌های مستقل، چون میزان معنی‌داری آزمون به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد و مقدار t به دست آمده بالاتر از مقدار t جدول استاندارد می‌باشد بنابراین با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ می‌توان گفت بین زنان و مردان از لحاظ انسجام نسلی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

جدول شماره ۲: جدول تی تست برای تفاوت انسجام نسلی بر اساس جنس (جوانان)

تفاوت فاصله اطمینان %۹۵		تفاوت خطای استاندارد	تفاوت میانگین	Sig.	Df	T	Sig.	F	آزمون لون برای واریانس های برابر
Upper	Lower								
۶/۳۴۵۱۱	۰/۳۱۳۰۱	۱/۵۳۱۳۲	۳/۳۲۹۰۶	۰/۰۳۱	۲۴۸	۲/۱۷۴	٪۴۵۵	٪۵۶۰	واریانس های برابر فرض شده
۶/۳۵۵۱۱	۰/۳۰۳۰۰	۱/۵۳۲۸۹	۳/۳۲۹۰۶	۰/۰۳۱	۱۶۹/۲۸۴	۲/۱۷۲			واریانس های برابر فرض نشده

مطابق با خروجی جدول تفاوت میانگین‌ها میانگین انسجام نسلی در بین زنان بیشتر از مردان است و همچنین تفاوت میانگین‌ها در دو حالت برابری واریانس و عدم برابری واریانس مطابق با آزمون لون معنادار نیست ولی تی تست بین دو گروه زنان و مردان حداقل در سطح ٪۹۵ اطمینان معنادار است. با توجه به اینکه زنان در عرصه‌های اجتماعی کمتر حضور دارند و بیشتر در منزل هستند بیشتر با اعضای خانواده و فامیل و همسایه ارتباط دارند بنابر این انسجام نسلی بیشتری در مقایسه با مردان دارند. فرضیه: انسجام بین نسلی بر اساس بعد یا تعداد اعضای خانواده متفاوت است.

جدول شماره ۳: تحلیل واریانس انسجام نسلی و تعداد فرزند(والدین)

Sig	F	میانگین مجذور	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات
۰/۰۳۶	۳/۳۶۵	۵۷۰/۱۴۵	۲	۱۱۴۰/۲۹۰	بین گروه
		۱۶۹/۴۱۹	۲۴۷	۴۱۸۴۶/۵۱۴	درون گروه
			۲۴۹	۴۲۹۸۶/۸۰۴	جمع

مطابق با جدول فوق آزمون F با معناداری ۰/۰۳۶ از لحاظ انسجام نسلی و تعداد فرزندان که به عنوان شاخص ابعاد خانواده در نظر گرفته شده است معنادار است. به این معنی که هرچه تعداد اعضای خانواده بیشتر باشد، انسجام نسلی در آن خانواده بیشتر می‌شود و هرچه تعداد اعضای خانواده کمتر باشد انسجام نسلی بین اعضای خانواده کمتر می‌شود.

جدول شماره ۴: جدول رگرسیون انسجام نسلی و بعد خانواده

نسلی‌ها		ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده	مقدار T	Sig
نسل جدید	مقدار ثابت	۱۱۵/۴۲۵	-۳۴۲	۶۱/۴۳۱	/۰۰۰
	بعد خانواده	-۱/۷۰۹		-۳/۷۴۶	/۰۰۰
نسل قدیم	مقدار ثابت	۷۶/۶۳۴	-۱۶۴	۴۴/۵۷۹	/۰۰۰
	بعد خانواده	-۱/۰۰۷		-۲/۲۵۳	/۰۲۵

یافته‌های جدول فوق بیانگر این است که خانواده‌ها دونسل قدیم و جدید از نظر تعداد اعضایشان و انسجام نسلی با یکدیگر تفاوت دارند. به این معنا که خانواده‌هایی که تعداد فرزندان زیادی دارند انسجام در ابعاد متعدد آن در بین آنها بیشتر از خانواده‌هایی است که تعداد اعضای آن کمتر است.

فرضیه: بین ساعات گذران اوقات فراغت اعضای خانواده و انسجام بین نسلی رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۵: جدول رگرسیون انسجام نسلی و میزان اوقات فراغت در دو نسل قدیم و جدید

نسلی‌ها		ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده	مقدار T	Sig
نسل جدید	مقدار ثابت	۱۰۸/۱۵۷	-۲۱۳	۱۰۶/۰۴۵	/۰۰۰
	میزان ساعات فراغت	-۱/۷۸		-۳/۴۴۱	/۰۰۱
نسل قدیم	مقدار ثابت	۷۴/۲۲۱	-۱۰۷	۶۸/۲۸۳	/۰۰۰
	میزان ساعات فراغت	-۰/۸۷		-۱/۶۹۴	/۰۹۱

بر اساس خروجی جدول فوق اوقات فراغت بر انسجام نسلی در بین نسل جدید تأثیر دارد. به این معنا که در مقایسه با نسل قدیم (والدین) که میزان ساعات اوقات فراغت بر انسجام نسلی آنها تأثیر ندارد. در بین نسل جدید هرچه افراد ساعات اوقات فراغت زیادی داشته باشند میزان انسجام نسلی در بین آنها کمتر می‌شود. به عبارتی، افراد ترجیح می‌دهند اوقات فراغت خود را به جای تعامل با والدین در فعالیت‌های دیگر سپری کنند.

فرضیه: رسانه‌های ارتباط جمعی بر انسجام بین نسلی تأثیر دارد.

جدول شماره ۶: جدول رگرسیون انسجام نسلی و میزان استفاده از رسانه‌ها در بین نسل قدیم و نسل جدید

نسلی‌ها		ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده	مقدار T	Sig
نسل جدید	مقدار ثابت	۱۰۸/۷۴۹	-۱۳۰	۲۴/۲۳۰	/۰۰۰
	میزان استفاده از رسانه‌ها	-/۴۷۱		-۹۳۵	/۰۰۱
نسل قدیم	مقدار ثابت	-۹۶/۶۱۶	/۵۳۰	۳۸/۶۷۱	/۰۰۰
	میزان استفاده از رسانه‌ها	/۹۵۷		۴/۵۰۹	/۰۱۰

براساس خروجی جدول فوق نسل جدید در مقایسه با نسل قدیم در برابر انسجام نسلی تأثیرپذیرتر است. این تأثیر در میزان معناداری به دست آمده در بین دو نسل مشهود است. به این معنا که هرچه نسل جدید اوقات بیشتری را با رسانه‌ها سپری کنند، میزان انسجام نسلیشان با والدین شان کمتر می‌شود. ولی میزان ساعات استفاده از رسانه‌های جمعی در بین نسل قدیم (والدین) تأثیری در انسجام نسلی آنها ندارد. فرضیه: افراد دارای تحصیلات عالی انسجام بین نسلی بیشتری از افراد دارای تحصیلات پایین هستند.

جدول شماره ۷: جدول تحلیل واریانس انسجام نسلی و میزان تحصیلات در بین نسل قدیم و جدید

Sig	F	میانگین مجذور	درجه آزادی	مجموع مجذورات	واریانس	نسل ها
/۰۰۸	۲/۲۳۳	۴۱۳/۰۹۱	۵	۲۰۶۵/۴۵۴	بین گروه	نسل جدید
		۱۲۷/۷۹۱	۲۴۴	۳۱۱۸۰/۹۶۲	درون گروه	
			۲۴۹	۳۳۲۴۶/۴۱۶	جمع	
/۰۰۳	۳/۷۳۶	۶۱۱/۴۴۵	۵	۳۰۵۷/۲۲۵	بین گروه	نسل قدیم
		۱۶۳/۶۴۶	۲۴۴	/۵۷۹ ۳۹۹۲۹	درون گروه	
			۲۴۹	/۸۰۴ ۴۲۹۸۶	جمع	

همانطور که در جدول فوق آمده است تفاوت میانگین‌ها، میانگین انسجام نسلی در بین نسل جدید بیشتر از نسل قدیم است و همچنین تفاوت میانگین‌ها در دو حالت برابری واریانس و عدم برابری واریانس مطابق با آزمون F در دو نسل قدیم و جدید معنادار است. به این معنا که هرچه تحصیلات فرد بالاتر باشد میزان انسجام نسلی بین افراد بیشتر می‌شود و از دلایل متقن و مستدلی که می‌توان برای آن ذکر کرد شناخت دو نسل از ارزش‌های یکدیگر متناسب با افزایش تحصیلات می‌باشد.

فرضیه: میزان درآمد خانواده بر انسجام بین نسل والدین و فرزندان تأثیر دارد.

جدول شماره ۸: جدول رگرسیون میزان درآمد خانواده و انسجام نسلی در بین دو نسل جدید و قدیم

Sig	T مقدار	ضرایب استاندارد شده	ضرایب استاندارد نشده	مقدار ثابت	نسل ها
/۰۰۰	۶۲/۳۷۹	-۰/۲۴۰	۱۰۵/۲۶۷	مقدار ثابت	نسل جدید
			-۶/۱۰۰۶	میزان درآمد	
/۰۰۰	۶۲/۲۸۷	/۲۱۴	۶۷/۴۰۱	مقدار ثابت	نسل قدیم
			۱/۸۴۰۰۶	میزان درآمد	
/۰۱۴	۲/۴۸۰				

همانطور که در جدول فوق آمده است میزان درآمد خانواده بر انسجام نسلی در بین دو نسل قدیم و جدید معنادار است. سطح معناداری برای هر دو نسل ۰/۰۱۴ به دست آمده است. تأثیر این متغیر در نسل جدید معکوس است به این معنا که هرچه میزان درآمد افراد در نسل جدید بیشتر باشد میزان انسجام نسلی در بین آنها کمتر می‌شود. ولی در بین نسل قدیم به این معنا است که هرچه درآمد خانواده بیشتر باشد انسجام نسلی در بین آنها بیشتر می‌شود.

فرضیه: شغل‌های مختلف انسجام بین نسلی متفاوتی دارند.

جدول شماره ۹: جدول تحلیل واریانس نوع شغل و انسجام نسلی در بین دو نسل قدیم و جدید

Sig	F	میانگین مجذور	درجه آزادی	مجموع مجذورات	واریانس	نسل‌ها
/۰۰۰	۲۲/۶۵۱	۱۸۸۰/۰۲۶	۷	۱۳۱۶۰/۱۸۳	بین گروه	نسل جدید
		۸۳/۰۰۱	۲۴۲	۲۰۰۸۶/۲۳۳	درون گروه	
			۲۴۹	۳۳۲۴۶/۴۱۶	جمع	
/۰۰۰	۳۳/۳۶۷	۲۶۵۴/۶۳۸	۹	۲۳۸۹۲/۱۴۶	بین گروه	نسل قدیم
		۷۹/۵۶۱	۲۴۰	۱۹۰۹۴/۶۵۸	درون گروه	
			۲۴۹	۴۲۹۸۶/۸۰۴	جمع	

بر اساس جدول فوق تفاوت میانگین‌ها میانگین انسجام نسلی در بین نسل جدید بیشتر از نسل قدیم است و همچنین تفاوت میانگین‌ها در دو حالت برابری واریانس و عدم برابری واریانس مطابق با آزمون **F** در دو نسل قدیم و جدید معنادار است. دو نسل قدیم و جدید بر اساس نوع شغلشان و میزان انسجام نسلی با یکدیگر متفاوت هستند. سطح معناداری برای هر دو نسل /۰۰۰ است.

جدول شماره ۱۰: جدول تی تست برای تفاوت انسجام نسلی بر اساس وضعیت شغلی در بین دو نسل قدیم و جدید

نسل	شغل	تعداد نمونه	میانگین	خطای استاندارد	میانگین خطای استاندارد
نسل جدید	شاغل	۱۳۲	۱۰۲/۶۰۶۱	۱۰/۷۵۳۸۴	/۹۳۶۰۰
	غیر شاغل	۱۱۵	۱۰۹/۰۰۸۷	۱۱/۵۶۱۰۵	۱/۰۷۸۰۷
نسل قدیم	شاغل	۹۹	۶۸/۸۲۸۳	۱۴/۱۶۷۴۰	۱/۴۲۳۸۸
	غیر شاغل	۱۱۸	۷۵/۶۷۸۰	۷/۸۱۳۹۵	/۷۱۹۲۳

بر اساس جدول فوق دو نسل قدیم و جدید از لحاظ وضعیت شغلی و میزان انسجام نسلی با یکدیگر متفاوت هستند. تفاوت میانگین در شاغلین نسل جدید بیشتر از شاغلین نسل قدیم است. همچنین تفاوت میانگین در غیر شاغلین نسل جدید بیشتر از غیر شاغلین نسل قدیم است. و به این معناست که نوع شغل موجب تفاوت در انسجام نسلی در بین دو نسل قدیم و جدید می‌شود.

فرضیه: گروه‌های سنی متفاوت در بین والدین و جوانان از لحاظ انسجام نسلی با یکدیگر تفاوت

دارند.

جدول شماره ۱۱: جدول رگرسیون برای سن و انسجام نسلی در بین نسل قدیم و جدید

نسل‌ها	ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده	مقدار T	Sig
نسل جدید	مقدار ثابت	/۲۹۴	۲۶/۲۲۴	/۰۰۰
	سن		۴/۸۲۲	/۰۰۰
نسل قدیم	مقدار ثابت	/۰۷۸	۱۵/۲۴۸	/۰۰۰
	سن		۱/۲۲۴	/۲۲۲

همانطور که در جدول فوق آمده است تفاوت سنی انسجام نسلی در جدید معنادار است. ولی در بین نسل قدیم این تفاوت معنادار نیست به این معنا که در گروه سنی جوانان یعنی نسل جدید افراد از لحاظ میزان انسجام نسلی با یکدیگر متفاوت هستند. در صورتی که در گروه‌های سنی والدین (نسل قدیم) تأثیر تفاوت سنی بر انسجام نسلی محسوس نیست.

۱۲- بحث و نتیجه‌گیری

با رجوع به جداول آزمون‌های آماری می‌توان چنین بیان کرد که آزمون‌های مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهند که در جامعه آماری مورد مطالعه تفاوت‌های معناداری بین دو نسل قدیم و جدید از لحاظ انسجام نسلی وجود دارد. چون در جامعه ایران که جامعه در حال گذار از سنت به مدرنیته است و افراد ناهمگن از نظر فرهنگی و با میزان متفاوت‌تری از تحولات فرهنگی درون جامعه و جهان زندگی می‌کنند در این میان یک دسته افراد که سریع‌تر از ارزش‌ها جوامع دیگر استقبال می‌کنند جوانان و دسته دیگر افراد طبقات مرفه هستند که برای فرار از یکنواختی زندگی و یا کسب تشخیص اجتماعی در جامعه از ارزش‌های جدید و تحولات فرهنگی جدید تبعیت می‌کنند که این دو گروه در مقابل کسانی قرار دارند که تار و پود ذهنی آنها با ارزش‌های سنتی و میهنی خود تنیده شده است این افراد در برابر گروه‌های دیگر به حفظ الگوهای سنتی تکیه می‌کنند و این امر تفاوت و شکاف بین نگرش‌های ارزشی افراد را هم در جامعه و هم در بین اعضای خانواده‌ها را موجب می‌شود. آنتونی گیدنز جامعه‌شناس مشهور انگلیسی اشاره می‌کند که در فرهنگ‌های سنتی گذشته مورد احترام است و نمادها ارزش دارند به خاطر این که تجربه نسل‌ها را در بر می‌گیرند و تداوم می‌بخشند (گیدنز، ۱۳۷۷، ۴۵).

در جامعه ایران هم که جامعه‌ای در حال گذار از سنت به مدرنیته است به خاطر تداوم هم سنت‌ها و هم مدرنیته در کنار هم، آداب و رسوم و سنت‌های ما کم و بیش پابرجا بوده و برای اکثر افراد گروه‌های سنی ۴۵-۶۰ ساله بیشتر مورد احترام است و در ذهنیت آنها ریشه دوانیده است در حالیکه در گروه سنی

۳۰-۴۵ ساله چنین امری کم‌رنگ است چون تجربه نسلی این گروه سنی تا حدی متفاوت با گروه سنی ۴۵-۶۰ ساله است.

در این تحقیق تفاوت انسجام نسلی در بین دو گروه سنی از حیث ارزش‌های اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی و سیاسی مشاهده شد در حالیکه در تحقیق تیموری در تهران در سال ۱۳۸۰، تفاوت ارزشی بین پدران و پسران در زمینه ارزش‌های اجتماعی و مذهبی و هنری وجود داشته است ولی از نظر ارزش‌های اقتصادی و سیاسی تفاوت معنادار نبوده، این امر به خاطر نسبیّت و تفاوت‌های فرهنگی برخاسته از دو محیط متفاوت است چنانچه تعداد احزاب، میزان سواد در تهران بیشتر از شهرستان‌های دیگر است و والدین نیز در عمل تحت تأثیر این عوامل فاصله‌ای چندانی با فرزندان خود ندارند.

در یک جامعه در حال گذار ارزش‌های سنتی معمولاً توسط جوانان در معرض تغییر قرار می‌گیرد چون رسانه‌های جمعی توسعه پیدا کرده و استفاده از آن عمومیت بیشتری در بین افراد پیدا می‌کند این رسانه‌ها که موجب از بین رفتن مرزهای فیزیکی جوامع شده‌اند استفاده از رسانه‌های جمعی هم در این دنیای ((جهانی شده)) عامل اختلاف و تفاوت نسلی بین افراد است مطابق نظریه دیوید رایزمن به دوره‌ای از تاریخ، حاکمیت سنت‌ها بود که پیوند نسل‌ها با نسل‌های پیشین خود از طریق سنت‌ها برقرار می‌شد در حالی که امروزه در تاریخ زندگی بشر دوره‌ای حاکم شده که دوره حاکمیت قوی رسانه‌های ارتباط جمعی است، انسان‌های این دوره همانند آدمک‌هایی هستند که توسط دیگران (گرداندگان رسانه‌ها) هدایت و رهبری می‌شوند بنابراین در چنین دوره‌ای انسان‌های دیگر راهبر (جوانان و نوجوانان) در مقابل انسان‌های سنت راهبر (بزرگسالان و سالخورده‌گان) قرار دارند. در این دوره است که جوانان با تأثیرپذیری از رسانه‌ها ارزش‌های پیشین خود را کنار گذاشته و ارزش‌های جدید را جایگزین آنها می‌کنند و سخت به ارزش‌های ایجاد شده توسط رسانه‌ها پایبند هستند (ساروخانی، ۱۳۷۵، ۵۳). به همین خاطر است که جوانان به رسانه‌های خارجی بیشتر اعتماد می‌کنند تا نهادها و سازمان‌ها و اشخاص مذهبی جامعه خود. چون با این رسانه‌ها بیشتر احساس آگاهی و امنیت وجودی می‌کنند. نتایج حاصل‌شده در این تحقیق نیز مؤید این مسأله است که استفاده از رسانه‌های جمعی بر انسجام نسلی افراد تأثیر دارد. به این معنا که هر چه میزان استفاده افراد از رسانه‌های جمعی بیشتر باشد انسجام نسلی در بین افراد کمتر می‌شود. یعنی به جای حفظ تجانس و افزایش تعامل با اعضای خانواده خود افراد به خصوص در نسل جدید ترجیح می‌دهند اوقات خود را با رسانه‌ها سپری کنند.

همچنین تأثیر تحصیلات نیز در انسجام نسلی معنادار است چون از یک طرف که سطح آموزش در جامعه معاصر بالا می‌رود موجب آگاهی بیشتر افراد برای بهتر زیستن می‌شود زمینه شناخت بهتر نسبت به جامعه و سؤال و شک در مورد پدیده‌ها و ارزش‌های اجتماعی به وجود می‌آید و این برای افرادی تحصیلات اندکی دارند امری تابو است. تحقیق یوسفی نیز نشان داده که سطح تحصیلات نسل‌های ایجاد

کننده شکاف نسلی است (یوسفی، ۱۳۸۳) افزایش تحصیلات که یکی از شرایط تغییر برای کشورهای در حال توسعه مثل ایران است خود موجب افزایش سطح آگاهی عمومی افراد می‌شود و چون بیشتر افراد تحصیل کرده در سطوح بالای دانشگاهی را جوانان تشکیل می‌دهند.

بنابراین میزان آگاهی آنها بیشتر از افراد دیگر است و این موجب می‌شود که افراد با هم نسل‌های خود انسجام بیشتری پیدا کنند.

اینگلهارد نیز به نوسازی اشاره کرده و می‌گوید که فرایند نوسازی نیازمند افزایش تعداد تحصیل کرده‌ها است، از نظر او صنعتی شدن و نوسازی پیامدهای مختلفی در حوزه فرهنگی و ارزشی به وجود می‌آورد. افزایش تحصیلات رسمی به افراد کمک می‌کند که استعدادهایشان را در جهت تصمیم‌گیری‌های مستقل افزایش دهند و خرد ابزاری رشد پیدا کند و شک و سؤال نسبت به ارزش‌های سنتی ایجاد شود (اینگلهارد، ۱۳۷۳).

افراد در دنیای اجتماعی انتظاراتی برای برخورداری از رفاه بیشتر دارند. به همین خاطر به فکر ابداعات تکنولوژیکی بودند تا بر ساعات فراغت خود بیافزایند و بیشتر بتوانند در این ساعات به تعمق در زندگی خود پردازند در این فرصت پرداختن به خود و قدرت بازانندیشی، قدرت تغییر در سبک زندگی نیز می‌تواند ظهور پیدا کند و افرادی که چنین فرصتی را ندارند با آنها متفاوت به نظر می‌رسند.

فرضیه دیگر تحقیق یعنی ارتباط بین فراغت و انسجام نسلی چنین امری را تأیید می‌کند. در همین زمینه گیدنز اشاره می‌کند که نظام‌های انتزاعی (مدرنیته) شکل مدرن بازانندیشی را که برآمده از فناوری است و قواعد بوروکراتیکی نظام‌های کاری را بر هم زده در سراسر جهان گسترش یافته و به افراد این قدرت را می‌دهد که پایه‌های جا افتاده اقتدار و روال‌های عادی زندگی را سست کرده و شکل جدیدی از الگوهای زندگی و اقتدار را پایه‌گذاری کنند (استوتر، ۱۳۷۹). این بدان معناست که با برهم خوردن شکل مدیریتی (در نتیجه به وجود آمدن مدرنیته) افراد فرصت غیر کاری بیشتری را برای بازانندیشی و توجه به خود کسب کردند این امر موجب می‌شود که آنها به فکر انداختن طرح‌های دیگری در زندگی اجتماعی خود باشند. در جامعه جدید الگوی خانواده به سرعت دستخوش تغییر شده است، سرعت متقابل سازگارشدهن اعضای خانواده با نظام فرهنگی جدید می‌تواند به طور جدی نقش‌ها و سلسله مراتب درون خانواده را تحت تأثیر قرار دهد.

برای مثال هنگامی که بچه‌ها زبان جدید را به سرعت یاد گرفته و زبان بومی را به دست فراموشی می‌سپارند این در حالی است که یادگیری زبان جدید برای والدین به کندی صورت می‌گیرد، این امر موقعیتی پدید می‌آورد که والدین را برای تغییر بسیاری از کارکردهای اجتماعی، وابسته به فرزندان نماید و لذا این مسأله نقش بر پایگاه والدین و ژگون می‌سازد. والدین و فرزندان به سبب آنکه زمینه‌ها و تجربه‌های زندگی شان متفاوت می‌باشد لذا دارای نظام‌های ارزشی متفاوت و دیدگاه‌های مختلفی می‌باشند. اغلب

بچه‌ها، والدین خود را از مد افتاده و خودرأی می‌دانند و از سوی دیگر والدین نگران آن هستند که فرزندان‌شان بر خلاف سنت‌ها حرکت می‌کنند.

این مسائل موجب کشمکش و اندوه متقابل می‌گردد. توانایی فرزندان برای کنار آمدن با شرایط جدید ارتباط ملاحظه‌ای با توانایی والدین در کنار آمدن اضطراب‌ها و نگرانی آنها در این جامعه دارد. فرزندان قادراند که با مظاهر جامعه جدید کنار آیند و در این جامعه، والدین نگران از دست دادن موقعیت اجتماعی و قدرت خود هستند. بر طبق نظر میشل فوکو و آرلت فارگ امروزه ازدواج‌های رسمی و غیررسمی و تشکیل خانواده، دیگر کارکردهای اجتماعی قبل را ندارد و فرزندان مزاحم شده‌اند، این پایگاه دوگانه فرزندان (به عنوان عضو خانواده و بیگانه خانواده) است که برای بزرگترها مزاحمت ایجاد می‌کند (ربانی، ۱۳۸۰، ۲۴).

یافته‌های این تحقیق نیز این موضوع را تایید می‌کند که خانواده‌های دونسل قدیم و جدید از نظر تعداد اعضایشان و انسجام نسلی با یکدیگر تفاوت دارند.

به این معنا که خانواده‌هایی که تعداد فرزندان زیادی دارند انسجام در ابعاد متعدد آن در بین آنها بیشتر از خانواده‌هایی است که تعداد اعضای آن کمتر است و وجود انسجام عمدتاً بین فرزندان با یکدیگر است تا بین فرزندان و والدین. از نظر بنگستون انسجام یا شکاف به فاصله یا عدم میان والدین با فرزندان اشاره دارد. این نظریه‌پرداز برای مطالعه بین نسلی از انسجام معاشرتی، هنجاری، ساختاری، توافق کارکردی و... را مطرح کرده است (سیلورستین و بنگستون، ۱۹۹۷، ۴۲۹).

از سوی دیگر به اعتقاد زیمل در میان اعضای خانواده جامعه نوین در یک خانواده چند صدایی وجود دارد و تنها این امر رایج نیست که افراد از یک گروه و آن هم گروه خانواده الگو بگیرند که در رأس آن پدر است به هر حال تنوع گروه‌ها هرچند توانسته به رشد آگاهی افراد کمک کند ولی معمولاً موجب این شده است که نظارت والدین محدودتر شود و فرزندان از طریق گروه‌های دیگر نظیر دوستان، گروه حزبی و غیره ارزش‌هایی را فرا گیرند که متفاوت با ارزش‌های والدین است در چنین وضعیتی بین والدین و فرزندان از لحاظ ارزشی انسجام شکل نمی‌گیرد که بعبارتی ثمره عقلانیت جامعه مدرن و رشد آزادی-های فردی به واسطه آن است.

۱۳- پیشنهادها

بر اساس یافته‌های به دست آمده در این تحقیق و تحقیقات مشابه یکی از مهمترین معضلات جامعه ایران در وضعیت فعلی کمرنگ‌بودن انسجام بین دو نسل قدیم و جدید است که مهمترین دلیل آن عدم آشنایی کافی دونسل از ارزش‌های مطلوب یکدیگر است. در جهت پوشش‌دادن به چنین ضعف‌هایی پیشنهاد می‌شود:

- نهادها و سازمان‌هایی مثل دانشگاه‌ها و صدا و سیما نقش موثر خویش را با برگزاری دوره‌های آموزشی و حتی واحدهای درسی و برگزاری نشست‌ها و سخنرانی‌های علمی و تهیه و ارائه برنامه‌های تبلیغی در جهت افزایش شناخت ارزش‌های دونسل و نزدیک‌کردن آنها از یکدیگر ایفا نمایند.
- به مسئولین مربوطه پیشنهاد می‌شود از یافته‌های علمی و تجربی تحقیقاتی که در این زمینه صورت گرفته در جهت شناسایی عوامل و موانع تاثیرگذار در انسجام نسلی در بین دو نسل قدیم و جدید بهره گرفته و برنامه‌ریزی لازم در زمینه کاهش مشکلات موجود انجام دهند.
- برای آنکه فاصله تحصیلات و تاثیر آن در بین دو گروه کمتر شود می‌توان برای افراد دارای تحصیلات بالا که اکثر آنها جوانان و نوجوانان هستند، دوره‌های سخنرانی مستمر و سالانه در ارتباط با ارزش‌ها و هنجارها برگزار کرد تا زمینه آشنایی بیشتر آنها با ارزش‌ها و همسوسدن با این ارزش‌ها فراهم شود و خلاء ناشی از عدم انتقال ارزش‌ها به نسل‌ها بعدی پر شود.

فهرست منابع

۱. آزاد ارمکی، تقی، ۱۳۸۰. شکاف بین نسلی در ایران، نامه انجمن جامعه‌شناسی ایران: ویژه نامه دومین همایش مسائل اجتماعی ایران، شماره ۴، صص: ۷۰-۵۵.
۲. استونز، راب، ۱۳۷۹، متفکران بزرگ جامعه‌شناسی، ترجمه مهرداد میر دامادی، تهران نشر مرکز.
۳. الیاسی، محمد حسین، ۱۳۸۶، سنجش رابطه گسست نسلی با سبک فرزند پروری پدران، مجله جوانان و مناسبات نسلی، شماره ۱، صص ۲۵-۳۹.
۴. اینگهارت، رونالد، ۱۳۷۳، تحول فرهنگی در جوامع پیشرفته صنعتی، ترجمه مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.
۵. تاجیک، محمدرضا، ۱۳۸۱، جامعه ایرانی و شکاف میان نسل‌ها، فصلنامه راهبرد، شماره ۲۶، مرکز تحقیقات استراتژیک.
۶. ترنر، جان‌تان‌اچ، ۱۳۷۱، پیدایش نظریه‌های جامعه‌شناسی، ترجمه عبدالعلی لهسایی‌زاده، دانشگاه شیراز.
۷. تیموری، کاوه، ۱۳۸۰، بررسی ارزش‌های پدران و پسران و بروز شکاف نسل‌ها، جامعه و فرهنگ (مجموعه مقالات) جلد سوم، انتشارات آرون، چاپ اول.

۸. دواس، دی.ای، ۱۳۷۶، پیمایش در تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ نایی، تهران: نی.
۹. ربانی، رسول؛ صفایی نژاد، فتحیان، ۱۳۸۴، فاصله نسلی با تاکید بر وضعیت دینداری و ارزش‌های اجتماعی مطالعه موردی شهر دهدشت در سال ۱۳۸۲، مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، سال ۲، شماره ۱۹، صص ۲۰-۲۱.
۱۰. ساروخانی، باقر، ۱۳۷۵، جامعه‌شناسی ارتباطات، انتشارات اطلاعات، چاپ ششم.
۱۱. سازمان ملل، ۱۳۷۹، برنامه عمل جهانی برای جوانان تا سال ۲۰۰۰ و پس از آن، ترجمه سازمان ملی جوانان، تهران: نشر الپید.
۱۲. صانعی، پرویز، ۱۳۵۴، جامعه‌شناسی ارزش‌ها، انتشارات جار، تهران.
۱۳. کاشی، غلامرضا و محسن گودرزی، ۱۳۸۴، نقش شکاف‌انداز تجربیات نسلی در ایران، رفاه اجتماعی، شماره ۱۶، صص: ۲۹۲-۲۵۱.
۱۴. گیدنرف آنتونی، ۱۳۷۷، پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، تهران نشر مرکز، چاپ اول.

15. Hagestad, G.O. (2000). Intergenerational relationships. Paper prepared for the Gender and Generations Programme. United Nations Economic Commission for Europe Population Activities Unit.
16. Lin, N. (1976). Foundation of social research. New York: Mac.Graw Hill.
17. Merali, N. (2004). Individual assimilation status and intergenerational gaps in Hispanic refugee families. International Journal for Advancement of Counseling, Vol.26, No.1: 21-23.
18. Silverstein, M., and Vern L. Bengtson. (1997). Intergenerational solidarity and the structure of adult child-parent relationship in American families. American Journal of Sociology, Vol. 103, No.2:429-460.

-
19. Zhang, Y.B. (2004).Initiating factors of Chinese intergenerational conflict: Young adults, written accounts. *Journal of Cross-cultural Gerontology*,19:299-319.